

Pipping skulle alltså platsen ha hetat Viborg redan före Torgils Knutssons tid och slutleden *-borg* skulle avse ett svenskt fäste från vikingatiden. Det är detta äldre Viborg, som enligt Pipping torde vara nämnt på runstenen vid Össeby-Garn.¹

Viborg i Jylland är en av Danmarks äldsta städer, biskopssäte från 1065, under medeltiden Jyllands politiska medelpunkt, där landstingen hölls och konungarna hyllades. Utan tvivel har platsen varit en huvudort redan under vikingatiden och tidigare. Dess namn är emellertid äldst *Viberg* eller *Vibiærg*, och denna namnform bibehålles länge, särskilt i latinska urkunder (*Viberg*, *Vibergensis*).

Den fjärde runan i 78—85 **uibyrkum** har, såsom nämnt, ett egendomligt utseende. Den består av två parallella stavar, närmast sålunda två *i*-runor. De ha hittills allmänt, och måhända med rätta, uppfattats som en *u*-runa. Uteslutet är emellertid icke, att ristaren kan ha avsett *ia*, ehuru han i så fall har försummat att hugga bistaven i *a*. En läsning **uibiarkum** är icke alldeles omöjlig, och denna skulle stämma väl med den äldre namnformen för det danska Viborg.

181. Össeby-Garns kyrka.

Pl. 118.

Litteratur: B 235, L 592, D 2:168. J. Bureus, F a 6 s. 138, F a 10:1 n:r 125, F a 5 n:r 138, F a 1 s. 34; J. Hadorph, Resejournal (i: Peringskiölds Monumenta 3); J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 31; O. Celsius, SR 2, s. 147, 637; Kyrkoinventarium 1829 (ATA); UFT h. 10 (1882), s. 217; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 104, Anteckningar (ATA).

Äldre avbildningar: J. H. Rhezelius, teckning (i F a 10:1); Bureus, kopparstick (i F f 6, s. 62); P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 235); Dybeck a. a.; Brate foto 1904 (ATA).

Runstenen fanns enligt Axehiell (F a 6) »I Garns Waknhusdör vnder Muren medh bådhå ändan» och enligt Rhezelius (F a 10:1) »I Wapenhus dören». Hadorph har antecknat: »i vapnhusdören» och Celsius: »Garn i Vaknhuset, straxt uthom för dörrn där man ingår. Vacker ritning. Vidi d. 27 Maii 1728.» Ännu vid Dybecks besök låg stenen kvar på samma plats: den »utgör för närvarande tröskel i kyrkans södra vapenhusdörr och är till stor del öfvermurd». Först år 1891 togs den fram och restes på sin nuvarande plats, 15 m. S om södra kyrkogårdsmuren och lika långt NÖ om ingången till kommunalhuset. Stenen, som har en liten fot, står på en cementbädd och stödes på baksidan av järnstänger.

Ljus granit. Höjd 1,95 m., största bredd 1 m. Ristningsytan är nött genom trampning. Det oaktat är ristningen nästan överallt tydlig och väl bevarad. Uptill är ett stycke avslaget, och utmed v. kanten är runslingan på ett stycke något skadad.

Inskrift:

askutr · uk · suain · ikifastr · uk · ikibiarn · uk · tutr · . . . ain · iftir · est · fapur · sin · in ·

ubir · risti · run

Asgautr ok Svæinn, Ingifastr ok Ingibiorn ok dætr(?) . . . [st]æin æftir Æist, faður sinn. En Öpir risti run[ar].

»Åsgöt och Sven, Ingefast och Ingebjörn och döttrarna . . . stenen efter Est, sin fader. Och Öpir ristade runorna.»

¹ Pipping framhåller även möjligheten av att platsen från början hetat endast *Vi* och att det sammansatta *Vi-borg* kommit till först i slutet av 1200-talet som namn på Torgils Knutssons borg.

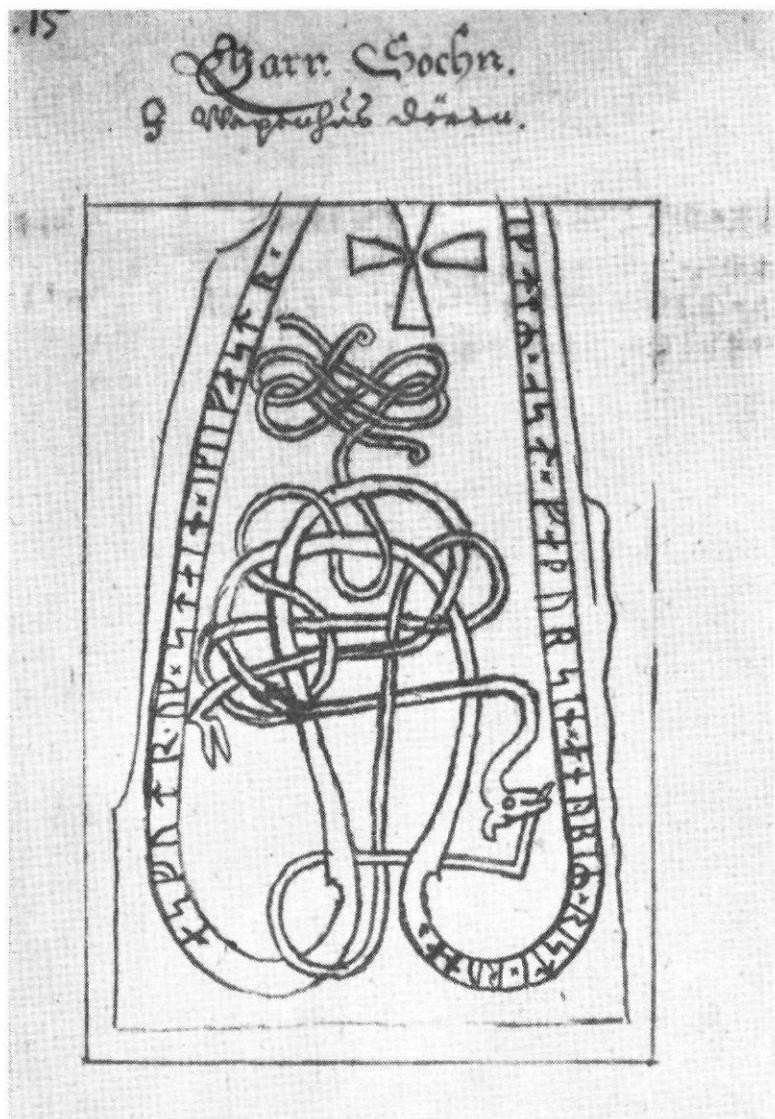

Fig. 179. U 181. Össeby-Garns kyrka.
Efter teckning av Rhezelius.

Till läsningen: Intet sk finnes vid inskriftens början och slut. 3 **k** är icke stunget, icke heller 41 **i** och 59 **u**. 10 **u** är ganska skadat. 34—37 **tutr** är säkert. 46 **e** är stunget med en liten men säkert huggen rund prick. Efter 70 **n** har icke funnits någon mera runa, ehuru stenytan är väl bevarad och runslingan tydlig. Troligen har ristaren avstått från att hugga de två sista runorna i ordet **runar**, för att få symmetri med inskriftens början på vänstra sidan. Öpir utelämnar ofta runor just i slutet av inskrifter: U 122, 262, D 1:32 Sjunga, Skoklosters sn; U 179; U 104, 252, 311, L 128 Ströja, Börje sn och L 570 Mörby, Lagga sn.

Axehielm och Rhezelius: 1—6 **asfutr**, 9—13 **stain**, 22—40 saknas, 46—48 **ast**, 57—58 **an**, 59—62 **ybia**, 68—70 **runa**×. — Bureus' kopparstick har samma fel, men stenen är här tecknad som hel upptill och inskriften supplerad. I stället för runorna 22—40 står här: **i litu raisa stain**. 46—48 **ist**, 50 **i**, 59—62 **ubu**. — Hadorph (Resejournal): 3 **k**, 10 **u**, 14—21 **ifastr**, 22—40 **uk · ikibiarn uk · tutr . . . ain**, 46 **e**, 59 **u**. Härmed överensstämmer träsnittet B 235, utom att detta har runan 46 **i** icke stungen. — Celsius: 3 **g**, 10 **p**, 14—21 **ikifastr**, 32—37 **litu r**, 46 **e**, 59 **u**. — Dybeck:

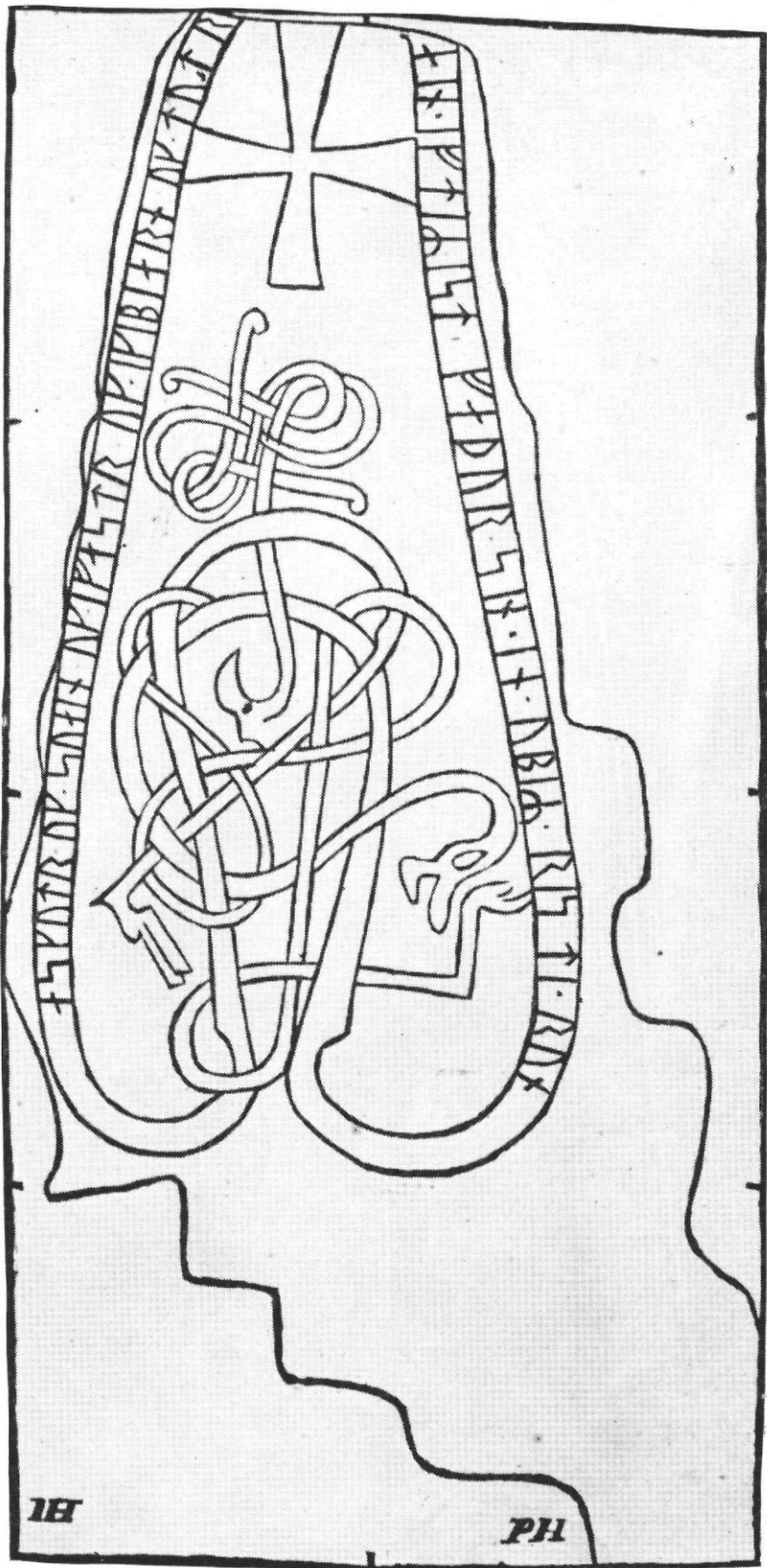

Fig. 180. U 181. Össeby-Garns kyrka. Efter B 235.

3 k, 10 u, 22—37 saknas, 46 i, 50 a saknas, 59 u. — Brate: 3 k, 10 u; nedre delen av 31 n saknas »och synes aldrig hafva blifvit huggen». 46 i, 59 u.

34—37 **tutr** tolkas av Brate med tvekan som ett mansnamn Dynt. Ett sådant synes emellertid icke vara känt från andra källor. Sannolikt torde vara, att jämte de fyra sönerna även onämnda döttrar deltagit i resandet av minnesvården efter sin fader.

Om namnet *Asgautr* se U 52, om *Æistr* U 70. *Ingifastr* är ett i runinskrifter tämligen vanligt namn. *Ingibiorn* förekommer även i följande inskrifter: L 116 Västerby, Läby sn, L 270 Skrivareberget, Hökhuvuds sn, L 665 Ullstamma, Litslena sn(?), L 713 Enköping, L 760 Valby, Holms sn, L 776 Ramsjö, Vittinge sn, L 1020 Kävlinge, Dingtuna sn (Västmanland).

182. Össeby-Garns kyrka.

Pl. 119.

Litteratur: B 234 och 240, L 593, 594. J. Bureus, F a 6 s. 138, 139 (Axehiell), F a 5 n:r 137; J. Peringskiöld, F l 5:1 n:r 23, 27 a, Monumenta 3, bl. 31; O. Celsius, SR s. 136; UFT h. 10 (1882), s. 218; E. Brate, Anteckningar (ATA).

Äldre avbildningar: Peringskiöld, teckning (i F l 5:1), träsnitt (i F l 5:1, Monumenta och B 234, 240).

I Össeby-Garns kyrka, i golvet tvärs över dörröppningen till sakristian, ligger ett fragment av en runsten (A). Tidigare har här funnits ännu ett fragment (B), troligen av samma sten. Det har legat på altaret i sakristian men är numera förkommet. Axehiell (F a 6) har följande

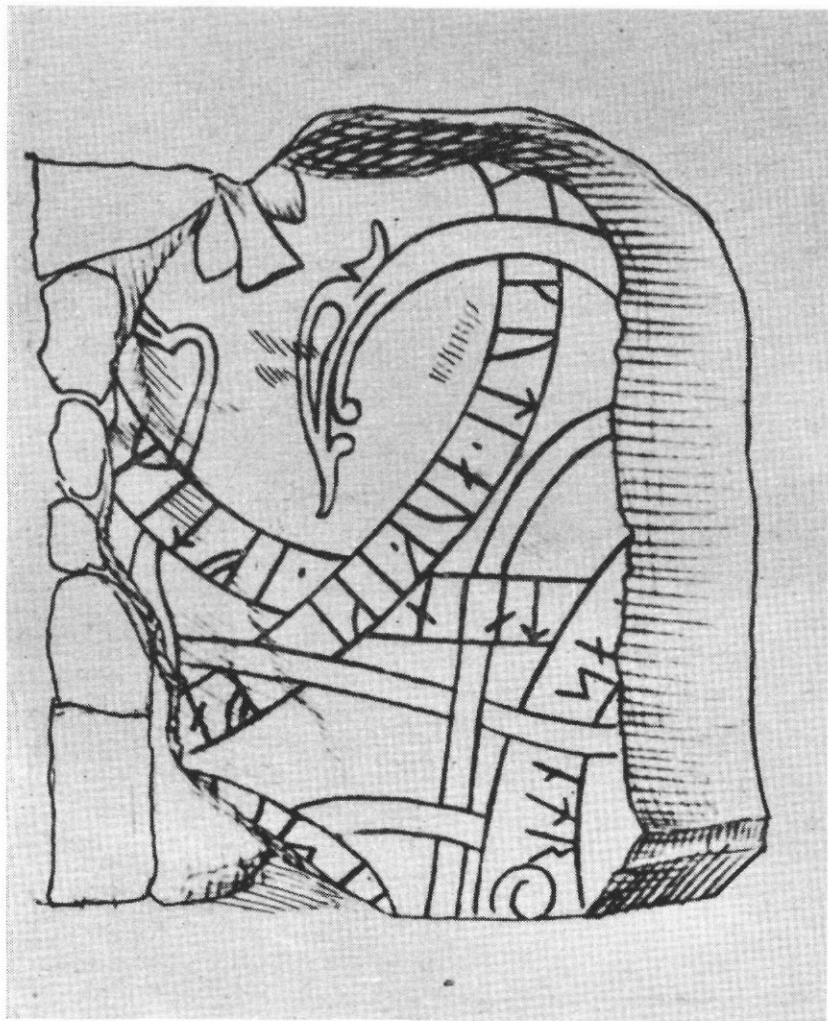

Fig. 181. U 182. Össeby-Garns kyrka.
Efter teckning av Peringskiöld.

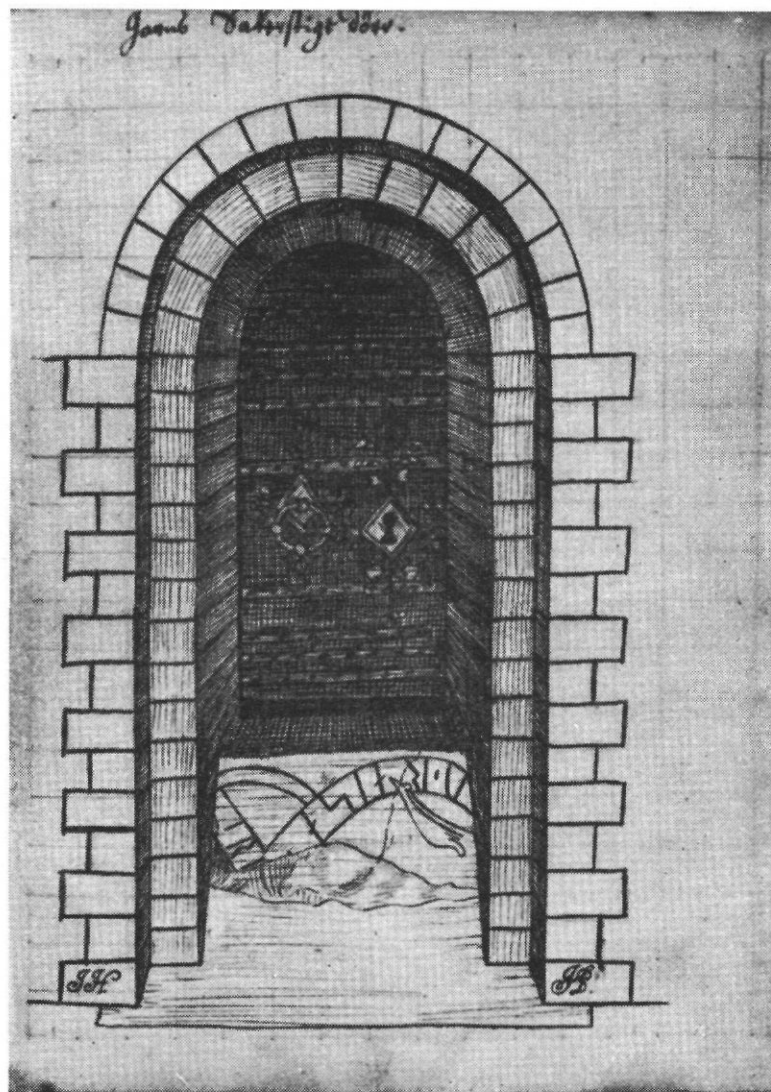

Fig. 182. U 182. Össeby-Garns kyrka.
Efter teckning av Peringskiöld.